

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกาะเกร็ด เป็นเกาะขนาดใหญ่กลางลำน้ำเจ้าพระยามีฐานะเป็นตำบล แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดลำน้ำเจ้าพระยา ตรงที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้ง ของแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2265 เรียกคลองนี้ว่า “คลองลัดเกร็ดน้อย” ขนาดกว้าง 6 วา ยาว 39 เส้นเศษ ลึก 6 ศอก ต่อมากระแสน้ำ เปลี่ยนทิศทาง ทำให้คลองขยายกว้างขึ้น เพราะถูกความแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งพัง จึงกลายเป็นแม่น้ำลัดเกร็ด และเกาะเกร็ด จนมีสภาพเป็นเกาะเช่นทุกวันนี้

ชาวเกาะเกร็ด ได้ชื่อว่า มีฝีมือเป็นเลิศในการทำเครื่องปั้นดินเผา มานานนับร้อยปี ตั้งแต่ยังอยู่เมืองมอญ ก่อนที่จะอพยพเข้ามาในประเทศไทย ชาวมอญได้ตั้งบ้านเรือนบริเวณปากเกร็ด ซึ่งสภาพดินเหมาะสมในการทำเครื่องปั้นดินเผา จึงกลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา ที่รู้จักกันว่า ละเอียดงดงาม สีแดง ผิวมัน และมีความประณีตมาก

เครื่องปั้นดินเผาของชาวเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี นับเป็นศิลปะอันยอดเยี่ยม เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ เพราะผลงานที่ปรากฏจะมีรูปทรง และลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นเกาะเกร็ด พร้อมทั้งแสดงถึงความเป็นเลิศทางด้านภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นฝีมือการแกะสลักลวดลายอันสวยงามอ่อนช้อยยอดเยี่ยมของคนพื้นบ้านเชื้อสายไทยรามัญที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์การปั้นดินเผาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน มิให้สูญหายอีกทั้งยังมีการพัฒนาด้านฝีมือเทคนิคให้ปรากฏถึงความประณีต สวยงาม อันทรงคุณค่าของคนไทยเชื้อสายรามัญ ถ้าท่านได้มาเยือน และได้สัมผัสผลงานแล้วต้องยอมรับและเก็บความประทับใจยากที่จะลืมผลงานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดได้ (เครื่องปั้นดินเผา. 2554 : online)

เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดเป็นประเภทไม่เคลือบเนื้อดิน และส่วนใหญ่เป็นสีส้มอ่อนจนถึงสีแดง จุดเด่นคือการมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ การแกะสลักหรือฉลุลายอย่างวิจิตรบรรจง การปั้นรูปทรงและองค์ประกอบ ซึ่งแสดงถึงการสืบทอดศิลปะของชาวมอญแต่โบราณ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นนี้เองที่เป็นความน่าสนใจ ทำให้ผู้ซื้อและนักท่องเที่ยวรู้สึกว่าการปั้นดินเผาเกาะเกร็ดมิใช่ของดาษดื่น แต่คือผลงานศิลปะ ซึ่งสืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันและจะสืบทอดกันต่อไปในอนาคต (เครื่องปั้นดินเผา. 2554 : online)

เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ยังเป็นเอกลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ทั้งในคำขวัญ และตราสัญลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรี โดยเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะเด่น คือ มีเนื้อแดง ไม่มีการเคลือบ ขอบปากของภาชนะเครื่องปั้นดินเผาจะกลมกลิ้งราวกับกระบอกไม้ไผ่ผ่า มีการตกแต่งลวดลายที่งดงามจากการกดด้วยแม่พิมพ์ที่เรียกว่า "หนามทองเหลือง" หรือแกะสลักด้วยมือสลัก และไหล่ของภาชนะต้องผายออก และเป็นเส้นโค้งลาดลงมา เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีความงดงาม และมีชื่อเสียง คือ หม้อน้ำลายวิจิตร ซึ่งทำขึ้นเพื่อถวายพระสงฆ์ 2 ประเภท คือ ประเภทที่ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น โองน้ำดินเผา อ่าง ครก และกระถางต้นไม้ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของช่างปั้นชาวจีนที่ย้ายมาอยู่เกาะเกร็ด อีกประเภทหนึ่งเป็นประเภทสวยงามเพื่อใช้ในโอกาสพิเศษ ซึ่งมีหลายชนิด แต่มักเรียกรวมๆ ว่า “โองสลัก” ส่วนในปัจจุบัน ช่างปั้นดินเผาเกาะเกร็ดได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นโคมไฟดินเผาแกะสลัก นาฬิกาดินเผาแกะลาย โคมเทียน เป็นต้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดไว้อยู่

ในการผลิตสินค้าและออกแบบบรรจุภัณฑ์ ต้องคำนึงไว้เสมอว่า เรามิได้ผลิตสินค้าเพื่อไว้ใช้เอง ดังนั้นในทุกกระบวนการสร้างสรรค์จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความคิด จิตใจ และความต้องการของผู้ใช้เป็นที่ตั้ง

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด เนื่องจากการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นการออกแบบทางด้านเทคนิคและทางกายภาพของบรรจุภัณฑ์ และเป็นการส่งเสริมการขายที่มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างประโยชน์และความต้องการให้กับนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นที่ซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก
- 1.2.2 เพื่อจัดทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก
- 1.2.3 เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อต้นแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก

1.3 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการทำวิจัย เรื่อง “ศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด” ผู้วิจัยได้ศึกษารอบแนวคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ของศิริพรณ์ ปีเตอร์ (2548 : 2-13) กล่าวถึงหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยหน้าที่หลักของบรรจุภัณฑ์ ประกอบด้วย การรองรับสินค้า (Contain) ค้ำครองสินค้า (Protection) อำนวยความสะดวกในการใช้งาน

(Convenience) สื่อสารและให้ข้อมูล (Communication) และส่งเสริมการขาย (Promotion) ปุ่น คงเจริญ (2541 : 8-9) กล่าวถึง หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์ ดังนี้ **หน้าที่ด้านการตลาด** ได้แก่ ทำหน้าที่ส่งเสริมการขาย ทำหน้าที่เป็นฉลากแสดงข้อมูลของสินค้า และสามารถตั้งราคาขายได้สูงขึ้น และ **หน้าที่ด้านการใช้งาน** ได้แก่ การทำหน้าที่บรรจุใส่ การทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองและรักษาสินค้าไม่ให้เสียหาย การทำหน้าที่ขนส่ง นำพาจากแหล่งผลิตไปยังแหล่งขาย การรวมหน่วยสินค้าเพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้าย การรักษาสีสิ่งแวดล้อม

หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์รักษ์สิ่งแวดล้อม ของปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพร คงเจริญเกียรติ (2541 : 230-232)

1. การลดการใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ หมายถึง การลดวัตถุดิบนำไปสู่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบย่อมมีผลต่อวัสดุประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตบรรจุภัณฑ์

2. การเลือกใช้วัสดุที่นำกลับมาใช้งานและผลิตใหม่ ได้ (Virgin Material) หมายถึง การลดทรัพยากรธรรมชาติ และพลังงานในการผลิตวัตถุดิบ หรือการใช้วัสดุธรรมชาติอื่น

3. การใช้วัสดุที่ได้จากธรรมชาติ หมายถึง วิธีทางในการป้องกันสิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุด โดยใช้กระดาษ จากการทดแทนเยื่อกระดาษจากไม้ ด้วยขานอ้อย ใบของสำลี เยื่อจากต้นเส้า เป็นต้น สามารถย่อยสลายได้ด้วยปฏิกิริยาทางชีววิทยาหรือแสง เป็นต้น

4. การรวมกลุ่มของสินค้าต่อหน่วยบรรจุภัณฑ์ หมายถึง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ชั้นในให้ลดปริมาณที่ไม่จำเป็น เช่น การออกแบบปากขวดบานออกเพื่อซ้อนได้ เป็นการลดปริมาณและพื้นที่ผิวของบรรจุภัณฑ์ขนส่ง และลดความแข็งแรงในการเรียงซ้อนของบรรจุภัณฑ์ชั้นในได้

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยทำหน้าที่ด้านการตลาดและมีบทบาทต่อการส่งเสริมการขาย โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตของตัวแปร

1.4.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ดันแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก

1.4.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจต่อดันแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก

1.4.2 ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 ประชากร คือ นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น ที่ซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น ที่ซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด ประเภทของที่ระลึก จำนวน 100 คน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง สิ่งของหรือผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากดิน หิน ทราย แก้ว แร่ธาตุ ขึ้นรูปทรงด้วยขบวนการต่าง ๆ

1.5.2 ของที่ระลึก หมายถึง เครื่องปั้นดินเผาที่สร้างขึ้นเพื่อมอบแก่บุคคลสำคัญ เช่น แจกัน โคมไฟ หม้อน้ำ โอ่งสลักลายวิจิตรโอ่งเล็ก งานวิจิตร โถขม้น หม้อน้ำ

1.5.3 บรรจุภัณฑ์ หมายถึง ภาชนะห่อหุ้มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ประเภทของที่ระลึก เพื่อปกป้องคุ้มครองไม่ให้เกิดความเสียหาย

1.5.4 นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดนอกจังหวัดนนทบุรี

1.5.5 คนในท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนนทบุรี

1.5.6 เกาะเกร็ด หมายถึง เกาะเล็กๆ ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาโอบล้อม ในจังหวัดนนทบุรี